

บทที่ 2

สิทธิผู้ถูกล่าหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

2.1 แนวคิดและสิทธิของผู้ถูกล่าหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกล่าหา หากปราศจากความยุติธรรม ข่มขู่ต่อหลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา ผู้ถูกล่าหาสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ มีที่มาจาก การเคารพศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในสังคมย่อมมีสิทธิและสถานภาพของตนเอง ใครจะ ล่วงละเมิดไม่ได้ โดยต้นกำเนิดของแนวคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ เริ่มมาจากสิทธิของประชาชน อันเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ซึ่งต้องการให้บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับจากรัฐ ในฐานะที่เขาเป็น มนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน¹ และด้วยความจำเป็นจึงต้องมีพื้นฐานของกฎระเบียบที่จะอยู่ร่วมกันโดย สงบเรียบร้อยในสังคม รัฐจึงต้องออกกฎหมายที่เป็นการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ มาบังคับใช้ แก่สังคม โดยมีกระบวนการคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ เพื่อป้องกันมิให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจที่ เกินขอบเขต เข้ามาจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ถูกล่าหา และเพื่อให้การต่อสู้คดีเป็นไปอย่างเท่า เทียมกัน ไม่ละเมิดสิทธิตามกฎหมายหรือกระทบต่อศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกล่าหา ดังนั้นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้ถูกล่าหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว จึงมี หลักเกณฑ์ทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิดังต่อไปนี้

2.1.1 หลักนิติรัฐ

ความหมายของคำว่า “นิติรัฐ” หมายถึง รัฐแห่งความมีเหตุผลอันเป็นรัฐที่ปกครองตาม เจตจำนงโดยรวมที่มีเหตุผล และมีวัตถุประสงค์เพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับสังคมเป็นการทั่วไป โดย รัฐที่ปกครองตามหลักแห่งเหตุผล เพื่อให้การอาศัยอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นไปด้วยความสงบสุข รัฐจะต้องเคารพในขอบเขตส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลและจะต้องให้การรับรองคุ้มครองขอบเขต ส่วนบุคคลโดยกฎหมาย และทำให้เกิดความมั่นคงต่อแนวทางดังกล่าว² แม้รัฐจะมีอำนาจอธิปไตย แต่รัฐก็ต้องเคารพกฎหมาย ความเป็นนิติรัฐจึงหมายถึง รัฐที่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายที่รัฐเป็นผู้

¹ กุลพล พลวัน ก (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. หน้า 8.

² บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม รัฐธรรมนูญ. หน้า 24-27.

ตราขึ้นเอง ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐเป็นที่รวมของประชาชนที่ย่อมอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐ โดยกฎหมาย

หลักนิติรัฐ (Legal State) ซึ่งเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติรัฐมีความเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล (Freiheitsrecht) และสิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) ซึ่งมี “ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์” เป็นรากฐานของสิทธิทั้งสองประการ เป็นการให้หลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมิให้ถูกล่วงละเมิดจากรัฐ³ อันเป็นความปรารถนาพื้นฐานของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ต้องการความยุติธรรม และความแน่นอนของกฎหมาย ด้วยเหตุนี้สิทธิและเสรีภาพจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของรัฐเสรีประชาธิปไตยที่ยึดถือระบบนิติรัฐ หลักนิติรัฐในความหมายของประเทศอังกฤษ จะใช้คำว่า the rule of law ซึ่งท่านศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ให้คำศัพท์เป็นภาษาไทยว่า “หลักนิติธรรม”⁴

ความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากความจริงที่ว่าบุคคลเกิดมาพร้อมกับศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์อันมิอาจถูกกลืนครอนได้ และย่อมมีความชอบธรรมในสิทธิที่จะดำรงชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างเสมอภาคและมีศักดิ์ศรี การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมต้องกระทำด้วยความตระหนักในคุณค่าของศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์ด้วยความเข้าใจอย่างแจ่มชัดว่าศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์นี้เองเป็นรากฐานแห่งปรัชญาที่กำหนดเนื้อหาและทิศทางอันพึงประสงค์ของกระบวนการยุติธรรม⁵

ดังนั้น ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ จึงเป็นพื้นฐานของแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์จึงถูกตั้งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ เพื่อปกป้องการกลั่นแกล้งค่าของมนุษย์นั่นเอง⁶ ขอบเขตที่สิทธิมนุษยชนได้รับการเคารพและคุ้มครองในด้านการถูกดำเนินคดีทางอาญาจึงเป็นเครื่องวัดอารยะธรรมของสังคมที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้พบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวนั้น อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานประการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

³ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). เล่มเดิม. หน้า 24-27.

⁴ บุญศรี มีวงศ์โสม. (2549). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. หน้า 327.

⁵ คณิต ฌ นคร. (2540). “อัยการกับการกึ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.” ใน สหาย ทรัพย์สุนทรกุล (บรรณาธิการ). รวมบทความด้านวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ฌ นคร. หน้า 86.

⁶ นพนิติ สุริยะ. (2543, กันยายน). ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มองจากบริบทของไทย. วารสารนิติศาสตร์, 30, 3. หน้า 505.

โดยที่ผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นมนุษย์ แม้จะถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่เนื่องจากบุคคลย่อมถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริง ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิในการต่อสู้คดี โดยที่มีการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาด้วยการให้ ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวเพื่อให้คำปรึกษา และคอยให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหา อันเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักนิติรัฐนั่นเอง

2.1.2 หลักความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี

“หลักความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี” กล่าวคือ เมื่อฝ่ายรัฐมีเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้รู้ทางกฎหมาย ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาซึ่งตามปกติไม่รู้กฎหมายก็ชอบที่จะมีทนายความซึ่งเป็นผู้รู้กฎหมายคอยช่วยเหลือแนะนำเพื่อให้การดำเนินคดีนั้นเกิดความเป็นธรรมสูงสุด⁷ เจ้าพนักงานของรัฐต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย มีทนายความเพื่อเป็นผู้ปกป้องพิทักษ์สิทธิ ก่อให้เกิดความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี คำว่าผู้พิทักษ์สิทธินั้นก็คือทนายความ⁸ คอยให้คำปรึกษา ตรวจสอบการดำเนินคดี และต่อสู้คดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ด้วยเหตุนี้ สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวจึงเป็นสิทธิขั้นมูลฐาน (Fundamental Rights) ที่รัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองให้ผู้ถูกกล่าวหา

2.1.3 เอกสิทธิคุ้มครองความลับในการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกความกับทนายความ (Attorney - Client Privilege)

สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว มีหลักการสำคัญที่คุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อที่จะให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา กล่าวคือ เป็นสิทธิที่จะไม่ถูกเปิดเผยข้อมูลในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับทนายความ หรือเอกสิทธิคุ้มครองความลับในการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกความกับทนายความ (Attorney - Client Privilege)⁹ ข้อมูลในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับทนายความ จะต้องเป็นความลับที่จะไม่ถูกเปิดเผย เพราะผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลของตน และป้องกันบุคคลอื่นมิให้

⁷ คณิศ ฅ นกร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 147.

⁸ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. หน้า 6.

⁹ Bryan A. Garner. Editor in Chief. (2004). **Black's Law Dictionary**. p. 1235.

“The client’s right to refuse to disclose and to prevent any other person from disclosing confidential communications between the client and the attorney.”

ล่วงรู้จากการเปิดเผยข้อมูลของผู้ถูกกล่าวหาในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับ ทนายความ

เอกสิทธิคุ้มกันความลับในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับ ทนายความ มุ่ง คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา เพราะผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะเปิดเผยข้อมูลของตน อย่างไรก็ได้ตามใจสมัคร นั้นเป็นเอกสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา อันเนื่องมาจากผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิใน การต่อสู้คดี ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวเพื่อคุ้มครองความ เป็นส่วนตัว (Right to Privacy) ของผู้ถูกกล่าวหา การปรึกษาคดีกันระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับ ทนายความจึงต้องเป็นความลับ สถานที่ที่ผู้ถูกกล่าวหาพบกับทนายความจึงต้องมีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัว

2.2 มาตรฐานสากล

มาตรฐานสากล ในที่นี้มุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้ทราบหลักเกณฑ์ และทัศนะแห่ง นานาประเทศในประชาคมโลกว่า หากการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปโดย เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะส่งผลให้เกิดความสงบสุขและผลประโยชน์ร่วมกัน ของสังคมแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นก็จะบรรลุถึงมาตรฐานที่ดี และเป็นที่ศรัทธาของ ประชาชนและนานาชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ คุณภาพและประสิทธิภาพของระบบ การจัดการด้านความยุติธรรมในสังคมมนุษย์ให้สมบูรณ์ต่อไป

แม้ว่ามาตรฐานองค์การสหประชาชาติฉบับที่ปรากฏโดยทั่วไป เป็นเพียงการกำหนด มาตรฐานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามปฏิญญานั้น จะไม่มีผลผูกพันให้ประเทศต่างๆ ต้อง ปฏิบัติตาม แต่การปฏิบัติโดยคำนึงถึงมาตรฐานที่ดีอันเป็นที่ยอมรับของประชาคมโลกก็ย่อมมีผลใน การส่งเสริมการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศนั้นๆ เองในที่สุด

โดยผู้ถูกกล่าวหาถือได้ว่าเป็นประธานในคดี มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตาม ความสามารถของตน ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of innocence) ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงพยายามหามาตรการให้เป็นสากลที่จะคุ้มครองบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในหลักประกันของความเป็นมนุษย์ ที่เขา

อาจต้องสูญเสียอิสรภาพได้¹⁰ โดยที่กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาและโทษอาญา ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อบุคคลผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าว ทั้งยังเป็นกรณีที่ได้รับผล ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป ประกอบกับแนวคิดเสรีนิยม ที่มุ่งก่อให้เกิดความมั่นคง ต่อเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี ด้วยเหตุนี้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ผู้ถูกดำเนินคดีจึงมีสิทธิที่จะพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว เพื่อให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีให้กับผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ได้รับการรับรองไว้ใน

2.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (The Universal Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติหลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังต่อไปนี้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ข้อ 11

(1) “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี”

2.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้บัญญัติหลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญดังต่อไปนี้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ข้อ 14

2. บุคคลทุกคนผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย

3. ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำความผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้

¹⁰ ปิยะวรรณ ดีนาน. (2545). การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญามีให้ต้องรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ. หน้า 77.

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าและสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายและสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

2.2.3 กฎขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกจำกัดอิสรภาพ (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty 1990)

กฎฉบับนี้รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป องค์การสหประชาชาติโดยมติที่ 45/113 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990

กฎขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกจำกัดอิสรภาพ

ข้อ 17. “เยาวชนที่ถูกจับกุมหรือถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีพึงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์กับพึงได้รับการปฏิบัติในฐานะผู้บริสุทธิ์ด้วย...”

ข้อ 18. “เงื่อนไขว่าด้วยการคุมขังเยาวชนที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีพึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่จะกล่าวต่อไปนี้เสมอ...”

(ก) “เยาวชนที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีพึงมีสิทธิที่จะมีที่ปรึกษากฎหมายและสามารถร้องขอรับความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายตามที่มีการให้ความช่วยเหลือนั้นอยู่ และมีสิทธิติดต่อสื่อสารกับที่ปรึกษากฎหมายเป็นประจำ ความเป็นส่วนตัวและความลับในการติดต่อสื่อสารระหว่างเยาวชนกับที่ปรึกษากฎหมายดังกล่าวพึงได้รับการคุ้มครอง”

2.2.4 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ค.ศ. 1955 (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)

กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ได้ถูกรับรองโดยที่ประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุง Geneva เมื่อปี ค.ศ. 1955 และสภาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติได้เห็นชอบ

แล้ว โดยมติที่ 663 ซี (24) เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1957 และมติที่ 2076 (62) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1977¹¹

ผู้ถูกคุมขังที่อยู่ระหว่างถูกควบคุมตัวหรือรอการพิจารณาคดี

ข้อ 84 (1) ผู้ถูกจับกุมหรือคุมขังด้วยเหตุที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้น ไม่ว่าจะถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานใดตำรวจหรือถูกขังอยู่ในเรือนจำ ซึ่งจะกล่าวถึงใน กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ จะเรียกว่า “ผู้ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดี”

ข้อ 93 เพื่อการใช้สิทธิต่อผู้คดี ผู้ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดี พึงได้รับการจัดหาบริการความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่มิบริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในประเทศนั้น และพึงได้รับการเยี่ยมจากที่ปรึกษากฎหมายนั้นเพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวกับการต่อสู้คดีและการเตรียมคดีนั้นเป็นการส่วนตัว ในการนี้ผู้ที่ถูกคุมขังดังกล่าวพึงมีสิทธิได้รับอุปกรณ์การเขียนหนังสือด้วย การพูดคุยระหว่างผู้ที่ถูกคุมขังดังกล่าวกับที่ปรึกษากฎหมายแม้จะอยู่ในห้องที่เจ้าหน้าที่มองเห็นได้แต่ต้องมีการกั้นระยะไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นได้ยินการพูดคุยกันนั้น

2.2.5 หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988 (Body of Principles for the Protection of all Persons under any form of Detention or Imprisonment)

หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก เป็นกฎเกณฑ์ตามมาตรฐานสากลที่ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิผู้ถูกจับกุม คุมขัง หรือจำคุก เป็นการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลอันเป็นหลักประกันสำหรับผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ในส่วนของสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวนี้ ในมาตรฐานสากลของหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก มีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก

ข้อ 14 ในกรณีที่ผู้ใดไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในประเทศที่ตนถูกจับกุม คุมขังหรือจำคุกนั้น ผู้คนมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือเพื่อแปลข้อความเกี่ยวกับรายละเอียดข้อมูลที่มีสิทธิทราบ... ให้เป็นภาษาที่ผู้ใดสามารถเข้าใจได้ รวมทั้งจัดให้มีล่ามที่จะช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้ใดกับที่ปรึกษากฎหมายของผู้ใดตามความจำเป็นด้วย

¹¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะผู้แปล. (2548). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. (United Nations Standards on Criminal Justice). หน้า 1.

ข้อ 17

1) ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีซึ่งมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษา กฎหมายและพึงได้รับการแจ้งถึงสิทธินั้นในทันทีหลังการจับกุม ตลอดจนพึงได้รับความสะดวก ตามสมควรที่จะใช้สิทธินั้น

ข้อ 18

1) ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกซึ่งมีสิทธิติดต่อสื่อสารและปรึกษาหารือกับที่ปรึกษากฎหมาย ของตน

2) ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกซึ่งได้รับความสะดวกและเวลาพอสมควรสำหรับการ ปรึกษาหารือ กับที่ปรึกษากฎหมายของตนนั้น

3) สิทธิของผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกที่จะได้รับการเยี่ยมและรับการติดต่อให้คำปรึกษา หารือจากที่ปรึกษากฎหมาย “เป็นการส่วนตัว” โดยปราศจากการหน่วงเหนี่ยวให้ชักช้าหรือ แทรกแซงนั้น จะต้องไม่ถูกชะลอหรือกีดกัน เว้นแต่จะมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งองค์กรศาลหรือองค์กร อื่นเห็นเป็นการจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ทั้งนี้ตามที่ กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ชอบด้วยกฎหมาย

4) การซักถามระหว่างผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุก กับที่ปรึกษากฎหมายของตนนั้น อาจอยู่ ในห้องที่เจ้าหน้าที่มองเห็นได้แต่จะต้องไม่อยู่ในระยะที่เจ้าหน้าที่จะได้ยินการสนทนา

5) การติดต่อสื่อสารและการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกกับที่ ปรึกษากฎหมายของตนดังกล่าวในข้อนี้ถือเป็นการต้องห้ามไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐนำไปใช้เป็น พยานหลักฐานในทางที่เป็นโทษแก่ผู้นั้น ยกเว้นแต่เป็นการปรึกษาหารือกันในการประกอบ อาชญากรรมหรือเพื่อจะประกอบอาชญากรรมต่อไป

2.2.6 หลักการพื้นฐานว่าด้วยบทบาทของนักกฎหมาย ค.ศ. 1990 (Basic principles on the role of lawyers)

หลักการพื้นฐานว่าด้วยบทบาทของนักกฎหมาย หลักการนี้ได้ถูกรับรองโดยที่ประชุม ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน ค.ศ. 1990¹² ซึ่งมีสาระสำคัญ เกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ที่สำคัญดังต่อไปนี้

¹² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะผู้แปล. เล่มเดิม. หน้า 161.

หลักการพื้นฐานว่าด้วยบทบาทของนักกฎหมาย

มาตรการคุ้มครองเป็นพิเศษในคดีอาญา

ข้อ 8. บุคคลทุกคนที่ถูกจับกุม คမ်းขัง หรือจำคุก พึงมีสิทธิได้รับโอกาส เวลา และการอำนวยความสะดวกตามสมควรที่จะได้รับการเยี่ยมจากทนายความรวมทั้งติดต่อและปรึกษาหารือกับทนายความโดยไม่ชักช้า และโดยปราศจากการแทรกแซงหรือคัดรอน กับจะต้องมี “ความเป็นส่วนตัว” สำหรับการดังกล่าวอย่างเต็มที่ การปรึกษาหารือกับทนายความดังกล่าวอาจอยู่ในห้องที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นมองเห็น แต่จะต้องอยู่ในระยะที่เจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้ยินการปรึกษาหารือนั้น

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ข้อ 12. นักกฎหมายทุกคนพึงรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพนักกฎหมายในฐานะของการเป็นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมนั้นอยู่เสมอ

ข้อ 13. หน้าที่ของนักกฎหมายอันพึงมีต่อลูกความนั้นได้แก่

(ก) ให้คำแนะนำแก่ลูกความเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของบุคคลนั้น ตลอดจนระบบการทำงานของกระบวนการทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลนั้น

(ข) ให้ความช่วยเหลือแก่ลูกความในทุกวิถีทางที่ชอบธรรมและเหมาะสมกับดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของลูกความนั้น

(ค) ให้ความช่วยเหลือแก่ลูกความสำหรับคดีความในศาล หรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่เป็นและสมควร

หลักประกันสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของนักกฎหมาย

ข้อ 16. รัฐบาลพึงดำเนินการให้เป็นที่ยืนยันได้ว่า

(ก) นักกฎหมายสามารถจะปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพนักกฎหมายได้โดยปลอดจากการถูกข่มขู่ ขัดขวาง คุกคาม หรือแทรกแซงโดยมิชอบ...

ข้อ 22. รัฐบาลพึงรับรู้และเคารพต่อหลักการที่ว่า การติดต่อสื่อสารและการปรึกษาหารือกันระหว่างนักกฎหมายกับลูกความอันเกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของนักกฎหมายนั้น “เป็นความลับ”

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในประเทศไทย

ในสังคมไทยสมัยโบราณ มีการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยวิธีการพิสูจน์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์¹³ วิธีพิจารณาความของคนไทยสมัยดั้งเดิม มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการพิสูจน์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์กำหนดวิธีการพิสูจน์ไว้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การพิสูจน์ด้วยตะกั่วเหลวโดยการให้คู่กรณีใช้มือข้างหนึ่งล้วงลงในตะกั่วเหลว หรือการพิสูจน์ด้วยไฟให้คู่ความจะต้องเดินเท้าเปล่าบนกองถ่าน หรือ การพิสูจน์ด้วยการดำนน้ำ¹⁴ เป็นต้น ซึ่งการพิสูจน์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีรากเหง้ามาจากความเชื่อถือและความศรัทธาของคนโบราณที่ว่า ผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงเริ่มเข้ามาสู่ศาล โดยแต่ละประเทศต่างก็มีที่มาและระบบการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกัน ในเรื่องนี้พอแยกออกได้เป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายหนึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบไต่สวน¹⁵

สำหรับในประเทศไทยนั้น การดำเนินคดีในประเทศไทยแต่เดิมมีระบบกฎหมายซึ่งเรียกว่า “วิธีพิจารณาตามจารีตนครบาล” สำหรับใช้ในการดำเนินการพิจารณาในคดีอาญาโดยวิธีการที่รุนแรงอันเป็นวิธีการของ “ระบบไต่สวน” การพิสูจน์พยานหลักฐานโดยการเขียนถามคำให้การโจทก์ หรือจำข้อผู้ร้ายที่ยังไม่ยอมให้การรับสารภาพ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งชี้ให้เห็นถึงการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ว่า เมื่อผู้ใดถูกจับกุมในข้อหาว่าเป็นโจทก์ผู้ร้ายก็ถือว่าเป็นผู้มัวหมองทันทีที่ถูกกล่าวหา ศาลจะต้องสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดดังที่ถูกกล่าวหา จนกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะสืบพยานหลักฐานได้เพียงพอและสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ ศาลจึงจะยอมเชื่อว่าไม่มีความผิด

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 115) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจทก์ผู้ร้ายตามจารีตนครบาล เพื่อยกเลิกกฎหมายที่ให้อำนาจผู้ชำระความกระทำการทารุณกรรม โดยในสมัยนี้ได้มีการปรับปรุงระบบกฎหมายและการศาลยุติธรรมขึ้นตามแบบอย่างของประเทศตะวันตกเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ

ในระยะนี้ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 อันเป็นการนำเอาวิธีการดำเนินคดีอาญาแบบอังกฤษมาใช้¹⁶ โดยในหมวดที่ 3

¹³ สุเมธ จิตพานิชย์. (2538). หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน. หน้า 20.

¹⁴ อุดม รัฐอมฤต. (2548). “พยานตามกฎหมายเก่าของสยาม.” ใน สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, กรรณิกา จรรย์แสง. (บรรณาธิการ). ร.แสงศักดิ์ กับไทยศึกษา รวมบทความแปล และบทความศึกษาผลงาน. หน้า 151-153.

¹⁵ โอสธ โกสิน. (2538). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 4.

¹⁶ ประมูล สุวรรณสร. (2525). กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 5-6.

ว่าด้วยลักษณะพิจารณา ได้บัญญัติให้โจทก์และจำเลยมีอำนาจแต่งตั้งทนายความช่วยว่าความได้ ทำให้ทนายความเริ่มเข้ามามีบทบาทในการให้คำแนะนำทางกฎหมายและความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่คู่ความ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ใช้บังคับมาเป็นเวลา 38 ปี ซึ่งในระหว่างนั้นก็มีความพยายามที่จะดำเนินการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่ตลอดมา และได้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมาเป็นลำดับจนสามารถประกาศใช้ได้เป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ซึ่งมีผลบังคับใช้ได้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 ดังที่ใช้บังคับกันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวนั้นได้มีการบัญญัติไว้ในลักษณะ 1 หลักทั่วไป โดยผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมสองครั้ง ส่วนจำเลยมีสิทธิปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหนึ่งครั้ง ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไปใน หัวข้อ 2.3.1.2 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลจากการนี้ถือได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาของประเทศไทยไปสู่การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ¹⁷ โดยมีข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด¹⁸ และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญา ตลอดจนวิธีการต่อสู้คดีในศาล ด้วยการให้โจทก์และจำเลยสืบพยานหลักฐานต่างๆ ของตน โดยให้มีทนายความช่วยเหลือในการซักถามพยานในข้อที่ต้องการให้ศาลทราบตามแบบอย่างของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา¹⁹ อันเป็นการยอมรับหลักการให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน²⁰ ในการเสนอพยานหลักฐานต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความจริงในการกระทำความผิด

¹⁷ คณิต ฅ นคร. (2540). “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.” ใน สหาย ทรัพย์สุนทรกุล (บรรณาธิการ). รวมบทความด้านวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ฅ นคร. หน้า 59.

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

¹⁹ สุธรรม ภักธาคม. (2521). “ระบบงานศาลโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ.” บทบัณฑิตย, 26, 4. หน้า 847.

²⁰ หยุต แสงอุทัย. (2484). “บันทึกเรื่องคำพิพากษากฎีกาหมุ่เกี่ยวกับฟ้องเคลือบคลุม.” บทบัณฑิตย, 12, 2. หน้า 399.

2.3.1 ที่มาและความหมายเกี่ยวกับสิทธิ

ที่มาและความหมายเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวในประเทศไทยในปัจจุบัน มาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเจ้าหน้าที่หรือผู้ใช้อำนาจของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างองค์กรของรัฐกับเอกชน ในฐานะที่ฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจปกครองและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ได้อำนาจปกครอง²¹ ก่อให้เกิดหลักการที่กำหนดองค์กรและขอบเขตการใช้อำนาจรัฐ ต่อเอกชนผู้อยู่ใต้การปกครอง²² กล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่วางระเบียบแบบแผนนิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน²³ ดังนั้น กฎหมายรัฐธรรมนูญจึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายมหาชน ซึ่งวางระเบียบว่าด้วยการใช้อำนาจรัฐหรืออำนาจอธิปไตย โดยมีพื้นฐานความคิดจากกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) มิให้ผู้ใช้อำนาจรัฐละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้²⁴

สำหรับในประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญจำนวน 18 ฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นฉบับที่ 18 ก็ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ซึ่งถูกดำเนินคดีอาญา จะเห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งอยู่ในระหว่างการถูกดำเนินคดีอาญามีสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) มิให้ผู้ใช้อำนาจรัฐละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นแนวความคิดรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย เป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเป็นหลักประกันและวิธีการนำไปสู่ความถูกต้องชอบธรรมและความยุติธรรม สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งอยู่ในระหว่างการถูกดำเนินคดีอาญา ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังต่อไปนี้

²¹ รัฐสิทธิ์ ศุภวรรณ. (2548). กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป. หน้า 210.

²² Dodomo and Farran. (1996). *The French Legal System*. p. 18.

²³ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2546). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย. หน้า 81.

²⁴ วุฒิชัย จิตตาน. (2546, พฤษภาคม-สิงหาคม). “สิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก.” *วารสารรัฐธรรมนูญ*, 5, 14. หน้า 75-76.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 39 วรรคสอง “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีความผิด”

วรรคสาม “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะ ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ในกรณีตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง และวรรคสาม ได้บัญญัติรับรองหลัก “Presumption of innocence” ซึ่งหลักการนี้ ให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าผู้้นั้นมีความผิดตามกฎหมาย²⁵ ข้อสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์นั้น เป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ สอดรับกับหลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา เป็นไปตามหลักนิติรัฐ โดยรัฐมีหน้าที่ต้อง อำนวยความยุติธรรม เพราะในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวนั้น รัฐต้องกระทำการให้ ถูกต้องตามวิถีทางแห่งความยุติธรรม ยิ่งกว่านั้นการกระทำของรัฐจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หลักความสมควรแก่เหตุ” (Verhältnismässigkeitsgrundsatz) กล่าวคือต้องมีความพอเหมาะพอคิ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ซึ่งรวมทั้งเรื่องที่ทำต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาด้วย²⁶

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 40 วรรคหนึ่ง “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้”

(5) “...ผู้ต้องหา จำเลย... มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ...”

(7) “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิ...ในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ...การ ได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ...”

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นการวางหลักการเกี่ยวกับกระบวนการในการพิจารณา คดีอาญา ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคกัน ไม่ว่าจะเป็นคน ยากจน หรือคนที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย โดยที่ในการพิจารณาคดีอาญา มีสิ่งสำคัญประการหนึ่งก็ คือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องมีทนายความช่วยเหลือต่างให้ฝ่ายตน จะหวังพึ่งผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณา คดีไม่ได้ เพราะผู้พิพากษามีหน้าที่ดำรงตนให้เป็นธรรมแก่ทั้งโจทก์และจำเลย จะก้าวล่วงเข้าไป แสวงหาข้อเท็จจริงก็อาจถูกกล่าวหาว่าลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สิทธิที่จะมีทนายความเป็น

²⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2548). คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. หน้า 21.

²⁶ คณิต ฌ นคร. (2540). “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.” ใน สหาย ทรัพย์สุนทรกุล (บรรณาธิการ). รวมบทความด้านวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ฌ นคร. หน้า 352.

ส่วนสำคัญในการพิจารณาคดีเพราะเป็นการทำให้ผู้กรณีได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ผู้ต้องหาหรือจำเลยแม้จะเป็นคนเฉลียวฉลาดสักเพียงใดก็ไม่อาจเข้าใจกระบวนการพิจารณาได้ตลอด เช่น ฟ้องของโจทก์สมบูรณ์หรือไม่ พยานหลักฐานต่างๆ ถูกต้องหรือไม่ การซักถามคำพยานจะทำให้ได้โดยวิธีใดให้ได้ผลประโยชน์แก่ฝ่ายตน เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เหนือความสามารถของประชาชนทั่วไปที่จะเข้าใจได้ ดังนั้น ขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาทั้งหมดจึงต้องได้รับการแนะนำช่วยเหลือโดยทนายความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลดังกล่าวคือผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเสรีภาพของเขา ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาว่า เขามีความผิดหรือไม่มีความผิด²⁷ ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่จะได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ

โดยผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกอย่างเพียงพอ ต่อการเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี สิทธิของผู้ต้องหาที่จะพบและติดต่อทนายความ จะต้องเป็นลักษณะที่รัฐต้องให้ความเคารพอย่างเต็มที่ต่อการติดต่อกันเป็นการ “เฉพาะตัว” ระหว่างผู้ถูกกล่าวหาและทนายความ โดยทนายความสามารถให้คำแนะนำปรึกษาและทำการแทนลูกความของตนได้ตามมาตรฐานแห่งการประกอบวิชาชีพของตน และตามความเห็นของตนโดยปลอดจากการหน่วงเหนี่ยว ตกอยู่ใต้อิทธิพลแรงกดดัน หรือการแทรกแซงใดๆ²⁸ การพูดคุยสนทนากันระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับทนายความ จะต้องมีความเป็นการเฉพาะตัวโดยไม่มีบุคคลภายนอกเข้ามารบกวนแทรกแซง รัฐจึงต้องจัดสถานที่ให้มีความเป็นส่วนส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัว ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พูดคุยสนทนากับทนายความ เพื่อคุ้มครองถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 วรรคหนึ่ง (5), (7) ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่จะได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ คำว่า “ความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ” ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของแต่ละคดีไป แต่ความสะดวกดังกล่าวจะต้องรวมทั้งการที่จะเข้าถึงเอกสารต่างๆ และบรรดาพยานหลักฐานซึ่งผู้ถูกกล่าวหาต้องการเพื่อเตรียมการต่อสู้คดี หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทนายความคอยช่วยเหลือ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal aid) โดยจัดหาทนายความให้ผู้ถูกกล่าวหา อันเป็นหลักการทั่วไปที่รับรองและคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดี ประกอบกับเมื่อฝ่ายรัฐมีผู้รู้ทาง

²⁷ บุญทิพย์ ผ่องจิตต์ แลนเกรฟ. (2529). สิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย. ในชุดศึกษาวิจัย พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. หน้า 156.

²⁸ กุลพล พลวัน ข (2543). สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. หน้า 406-407.

กฎหมาย จึงจำเป็นที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ต้องมีทนายความคอยช่วยเหลือ หากผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นคนยากจนไม่มีเงินว่าจ้างทนายความเอง รัฐจึงต้องช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งเป็นการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามหลักแห่งความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี

2.3.1.2 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ขอบเขตของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ ระหว่างเอกชนกับรัฐ และกับองค์กรของรัฐใช้อำนาจอธิปไตย รวมทั้งกำหนดความเกี่ยวพัน ระหว่างองค์กรของรัฐต่อกันเองอีกด้วย ดังนั้น การใช้มาตรการต่างๆ โดยอำนาจรัฐในการดำเนินคดี อาญาจะต้องคำนึงถึงความเป็น “นิติรัฐ” (Legal State) และกระบวนการดำเนินคดีอาญาจะต้อง กระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย (Due Process of Law)²⁹ การดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบถึงสิทธิและ เสรีภาพของบุคคล แม้การดำเนินคดีอาญาจะเป็นการกระทำเพื่อสังคมโดยส่วนรวมก็ตาม แต่ในการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมนั้นด้วย การใช้มาตรการต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ วิธี พิจารณาความอาญาที่ดีในประการแรกจึงต้องมีความเป็น “เสรีนิยมประชาธิปไตย”³⁰ ด้วยเหตุนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายมหาชน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือประโยชน์รัฐกับประโยชน์ส่วนบุคคลต้องมีความสมดุลกันจึงจะถูกต้อง³¹ กระบวนการของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งกระบวนการ ต้องมีเป้าหมายสองประการ ดังกล่าวดำเนินการควบคู่กันไป³² เป้าหมายทั้งสองประการนี้ จะต้องไม่โน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใด มากนัก หากคำนึงถึงแต่ความคล่องตัวในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากเกินไป ประชาชนก็อาจได้รับความเดือดร้อนเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการจับ

²⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2539, มกราคม-มีนาคม). “แถลงการณ์เรื่องการดักฟังทางโทรศัพท์.” *รพี สาร*, 4, 14. หน้าที่ 4.

³⁰ คณิต ฒ นกร. (2549). “รัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.” *รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม*. หน้า 25.

³¹ คณิต ฒ นกร. (2548). “ประโยชน์รัฐกับประโยชน์ส่วนบุคคล.” *นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ ไทย*. หน้า 112.

³² Stephen A. Saltzburg. (1980). *Introduction to American Criminal Procedure*. p. 3.

การค้น การสอบสวน การควบคุมตัว ในทำนองเดียวกัน หากมุ่งจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไปโดยเกรงว่าประชาชนจะได้รับความเดือนร้อนรำคาญจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้กระทำความผิดก็อาจพ้นจากการถูกนำตัวมาลงโทษอันจะส่งผลเสียหายต่อสังคม³³ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี จะต้องพยายามรักษาสมดุล (Balance) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (Crime Control Model) และหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model)³⁴

ประกอบกับ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคือ กฎหมายที่ว่าด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญามาลงโทษจึงได้บัญญัติมาตรการต่างๆ ไว้มากมายเริ่มตั้งแต่การจับ การค้น การควบคุมผู้ถูกจับ การสอบสวน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาและพิพากษาคดี ในขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ กฎหมายได้ให้อำนาจรัฐไว้อย่างกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้วางกรอบกำหนดขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อมิให้คนบริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดก็ต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรม ไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขา³⁵ ด้วยเหตุนี้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในบางเรื่องที่สำคัญๆ ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวคือ หลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอันเป็นประโยชน์ส่วนบุคคลที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครอง เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกดำเนินคดีอาญาและอยู่ในอำนาจการควบคุม คุมขัง ของเจ้าพนักงานของรัฐ รัฐก็จำเป็นต้องให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการพบและปรึกษาคดีกับทนายความเป็นการเฉพาะตัวเช่นกัน เพื่อให้ทนายความคอยให้คำแนะนำทางกฎหมายและคอยให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย เพราะผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีเต็มความสามารถของตน เป็นหลักแห่งความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี อันเนื่องมาจาก ผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นประชาชนในคดีนั่นเอง

สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีหลักกฎหมายที่สำคัญวางเป็นหลักการคุ้มครองไว้ดังต่อไปนี้

³³ สัญญา ธรรมศักดิ์ และ ประภาส อวยชัย. (2529). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ถึงภาค 3 มาตรา 1-171**. หน้า 1.

³⁴ Herber L. Packer. (1968). **The limits of the Criminal Sanction**. p. 153.

³⁵ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์. (2551). **คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา**. หน้า 1.

มาตรา 7/1 “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

(1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว”

มาตรา 8 “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(3) ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว”

จากหลักกฎหมายดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา หรือจำเลย ในการต่อสู้คดี ซึ่งรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้บัญญัติรับรองหลักการนี้ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว เมื่อพิจารณาคำว่า “เฉพาะตัว” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542³⁶ ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง เฉพาะบุคคล, ส่วนตัว ดังนั้นในการพบทนายความของผู้ถูกกล่าวหา ย่อมแสดงโดยชัดแจ้งอยู่แล้วว่าจะต้องมีความเป็นส่วนส่วนตัว มีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัว เพราะการพูดคุยสนทนาระหว่างผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา หรือจำเลยกับทนายความนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการต่อสู้คดี การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ปรึกษาคดีและได้รับคำแนะนำจากทนายความได้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับ “สิทธิในทางกระทำ” (Active Right) กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นเขาจึงต้องมีทนายความคอยช่วยเหลือในการต่อสู้คดี

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ มีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา อันเป็นสิทธิในทางกระทำ (Active Right) ของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นจำเป็นต้องมีทนายความคอยช่วยเหลือในการต่อสู้คดี ตามหลักแห่งความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ทนายความถือว่าเป็นผู้พิทักษ์สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ประกอบกับในระบบกล่าวนั้น กฎหมายไม่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกหรือเป็น “กรรมในคดี” (Prozess - objekt) แต่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นมนุษย์ หรือเป็น “ประธานในคดี” (Prozess - subjekt) กฎหมายจึงให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และห้ามการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีขอบต่อผู้ถูกกล่าวหา³⁷ ด้วยเหตุนี้ สิทธิที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือ จึงมีความสำคัญ นำไปสู่สิทธิในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

³⁶ ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

³⁷ กณิต ณ นคร. เล่มเดิม. หน้า 57.

หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีของสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบ
ทนายความเป็นการเฉพาะตัวซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการจับกุม และในขั้นตอนของการสอบสวนนั้น
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหลักการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาใน
การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวไว้ในมาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) ซึ่งในมาตรา 7/1 นั้น ได้มีการ
แก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้ง โดยในการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว มีเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมดังต่อไปนี้³⁸

มาตรา 7/1 แต่เดิมเป็น มาตรา 7 ทวิ

โดยมาตรา 7 ทวิ มีการเพิ่มเติม 1 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

(ก) บทบัญญัติเมื่อมีการเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 มีดังนี้

“มาตรา 7 ทวิ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขัง มีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง
- (2) ได้รับการเยี่ยมตามสมควร
- (3) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีหน้าที่
แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง”

จากบทบัญญัติตามมาตรา 7 ทวิ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูก
ควบคุมหรือขัง มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง คำว่า “สองต่อสอง” นั้น
ศาสตราจารย์ บัญญัติ สุชีวะ³⁹ ได้ให้ความเห็นว่า หากผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาพบและปรึกษาคดีกับผู้
ซึ่งจะเป็นทนายความนั้น เจ้าพนักงานของรัฐหรือผู้อื่นยังมองเห็นได้ หากใช้คำว่า “เฉพาะตัว” คำว่า
“เฉพาะตัว” จะมีผู้อื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวไม่ได้เลย ดังนั้นคำว่า “เฉพาะตัว” ย่อมมีความหมายว่า มีความ
เป็นส่วนตัวที่จะไม่ให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยวในการที่ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความ

(ข) บทบัญญัติเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 7 ทวิ มาเป็นมาตรา 7/1

โดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22)
พ.ศ. 2547 มีดังนี้

³⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข (2548). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับอ้างอิง. หน้า 436.

³⁹ บัญญัติ สุชีวะ. รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ... ครั้งที่ 2 (59/2524) 41/2524 วันอังคารที่ 11 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2524.
หน้า 2. ณ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.

มาตรา 7/1 ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

1. พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
2. ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้น

สอบสวน

3. ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
4. ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

จากการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการแก้ไขในมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง (1) จากคำว่า “สองต่อสอง” มาเป็นคำว่า “เฉพาะตัว”⁴⁰ ตามมาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) นั้น คำว่า “เฉพาะตัว” ผู้เขียนมีความเห็นว่า สถานที่ที่ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความจะต้องมีความเป็นส่วนตัว จะมีบุคคลภายนอกเข้ามารบกวนแทรกแซงไม่ได้เลย การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวของผู้ถูกกล่าวหา ก่อให้เกิดการคุ้มครอง “ถ้อยคำ” (Testimony) ของผู้ถูกกล่าวหา สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว เป็นสิ่งที่จะขาดเสียมิได้สำหรับสิทธิที่จะต่อสู้คดี ซึ่งถือเป็นรากฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หากปราศจากสิทธิดังกล่าวเสียแล้ว ความยุติธรรมจักเกิดขึ้นมิได้เลย⁴¹

กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล นับแต่เวลาผู้ต้องหาถูกยื่นฟ้องคดีแล้ว ฐานะของผู้ต้องหาจะเปลี่ยนเป็นฐานะของจำเลย ผู้ต้องหาจะตกเป็นจำเลย ในชั้นตอนนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีหลักการบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวไว้ใน มาตรา 8 วรรคหนึ่ง (3) ซึ่งในมาตรา 8 นั้น ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม 1 ครั้ง โดยในการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว มีเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมดังต่อไปนี้⁴²

⁴⁰ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1281-17/2544 วันพุธ ที่ 19 เดือน กันยายน พ.ศ. 2544. ณ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.

⁴¹ จรัญ ภักดีธนากุล. (2546). “ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ใน จรัญ ภักดีธนากุล. (บรรณาธิการ). เอกสารประกอบการเสวนา เรื่อง การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา. หน้า 1.

⁴² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข เล่มเดิม. หน้า 436-437.

มาตรา 8 เดิม มีการแก้ไข 1 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

มีดังนี้

(ก) บทบัญญัติเดิมเมื่อแรกประกาศใช้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา 8 นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) แต่งทนายแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนชั้นอุทธรณ์และฎีกา

(2) พுகจากกับทนายหรือผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง

(3) ตรวจสอบจำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง โดยเสียค่าธรรมเนียม

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ

ถ้าจำเลยมีทนายๆ นั้น ย่อมมีสิทธิทำนองเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติตามมาตรา 8 เดิม ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จำเลยที่ถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง คำว่า “สองต่อสอง” นั้น ศาสตราจารย์ บัญญัติ สุชีวะ⁴³ ได้ให้ความเห็นว่า หากผู้ถูกกล่าวหาพบและปรึกษาคดีกับผู้ซึ่งจะเป็นทนายความนั้น เจ้าพนักงานของรัฐหรือผู้อื่นยังมองเห็นได้ หากใช้คำว่า “เฉพาะตัว” หมายถึง จะมีผู้อื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวไม่ได้เลย ดังนั้นคำว่า “เฉพาะตัว” ย่อมมีความหมายว่า มีความเป็นส่วนตัวที่จะไม่ให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยวในการที่ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความ

(ข) บทบัญญัติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม

ครั้งที่ 1 โดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มีดังนี้

มาตรา 8 “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

(2) แต่งทนายความแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

(3) ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ

⁴³ บัญญัติ สุชีวะ. รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ... ครั้งที่ 2 (59/2524) 41/2524 วันอังคารที่ 11 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2524. หน้า 2. ณ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.

(5) ตรวจสอบจำนวนการได้ส่วนบุคคลฟ้องหรือพิจารณาของศาลและคัดสำเนาหรือ
ขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียมเว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม
นั้น

(6) ตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบ
คำให้การของตน

ถ้าจำเลยที่มีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าว
มาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาล ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6)
เช่นเดียวกับจำเลยด้วย”

จากการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการ
แก้ไขในมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (2) เดิม จากคำว่า “สองต่อสอง” มาเป็นคำว่า “เฉพาะตัว” ตามมาตรา 8
วรรคหนึ่ง (3)⁴⁴ ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า เมื่อพิจารณาคำว่า “เฉพาะตัว” ตามพจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง เฉพาะบุคคล, ส่วนตัว ดังนั้นใน
การพบทนายความของผู้ถูกกล่าวหา ย่อมแสดงโดยชัดแจ้งอยู่แล้วว่าจำเป็นต้องมีความเป็นส่วนตัว มี
ความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัว ด้วยเหตุนี้ สถานที่ที่ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความจะต้อง
มีความเป็นการเฉพาะตัว จะมีผู้อื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวไม่ได้เลย การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวของ
ผู้ถูกกล่าวหา ก็เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลภายนอกได้ยินถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาในการพูดคุยสนทนา
กับทนายความ

สิทธิตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1
วรรคหนึ่ง (1) “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว”
และมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (3) “จำเลยมีสิทธิปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการ
เฉพาะตัว” นี้ คู่คุ้มครองการปรึกษาคดีหรือขอคำแนะนำช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความ

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาถึงประเด็นของการค้นเพื่อยึด ตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา 105 ซึ่งวางหลักกฎหมายไว้ว่า

มาตรา 105 “จดหมาย ไปรษณียบัตร โทรเลข สิ่งพิมพ์ หรือเอกสารอื่นซึ่งส่งทาง
ไปรษณีย์และโทรเลข จากหรือถึงผู้ต้องหาหรือจำเลย และยังมีได้ส่ง ถ้าเจ้าหน้าที่ต้องการเพื่อ

⁴⁴ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่
1281-17/2544 วันพุธ ที่ 19 เดือน กันยายน พ.ศ. 2544. ณ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. โปรดดูรายละเอียด
ในภาคผนวก ข.

ประโยชน์แห่งการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง พิจารณาหรือการกระทำอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายนี้ให้ขอคำสั่งศาลถึงเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์โทรเลขให้ส่งเอกสารนั้นมา

ถ้าอธิบดีกรมตำรวจหรือข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่าเอกสารนั้นต้องการใช้เพื่อการดังกล่าวแล้ว ระหว่างที่ขอคำสั่งต่อศาล มีอำนาจขอให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไปรษณีย์โทรเลขเก็บเอกสารนั้นไว้ก่อน

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ใช่ถึงเอกสารโต้ตอบระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับทนายความของผู้นั้น”

ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 105 วรรคสามนั้น เป็นสิทธิที่จะไม่ถูกเปิดเผยข้อมูลในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับทนายความ หรือเอกสิทธิ์คุ้มกันความลับในการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกความกับทนายความ (Attorney - Client Privilege) ข้อมูลในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับทนายความ จะต้องเป็นความลับที่จะไม่ถูกเปิดเผย สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวจะถูกล่วงละเมิดมิได้ แม้แต่ศาลยังเอาไปไม่ได้ โดยเจ้าพนักงานของรัฐจะขอคำสั่งศาลถึงเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ ให้ส่งเอกสารเหล่านั้นมาให้เจ้าพนักงานของรัฐไม่ได้เลย ตามมาตรา 105 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรของผู้ถูกกล่าวหา

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า มาตรา 105 วรรคสาม เป็นหลักการคุ้มครองถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับทนายความโดยคุ้มครองเฉพาะการติดต่อสื่อสารโต้ตอบกันทางจดหมาย ไปรษณียบัตร สิ่งพิมพ์ หรือเอกสารอื่นซึ่งส่งทางไปรษณีย์ ระหว่างผู้ต้องหา หรือจำเลยกับทนายความ และคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยกฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองอย่างเต็มรูปแบบ ตามหลักการตรวจสอบในระบบกล่าวหา ที่รัฐจะต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเอง รัฐจึงไม่มีอำนาจยึดจดหมาย ไปรษณียบัตร สิ่งพิมพ์ หรือเอกสารอื่นซึ่งส่งทางไปรษณีย์ ระหว่างผู้ต้องหา หรือจำเลยกับทนายความ มาเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา

จากมาตรา 105 วรรคสาม เมื่อเปรียบเทียบกับ มาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) และมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (3) จะเห็นได้ว่า มาตรา 105 วรรคสาม กฎหมายคุ้มครองเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรในการติดต่อสื่อสารระหว่าง ผู้ถูกกล่าวหา กับทนายความ ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว” และมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (3) “จำเลยมีสิทธิปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว” นี่เป็นการคุ้มครองการพบและปรึกษากันระหว่างผู้ถูก

กล่าวหาเกี่ยวกับทนายความ ดังนั้น รัฐจะต้องให้ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา หรือจำเลยพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

2.3.2 วิธีการจัดการเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

สำหรับวิธีการจัดการเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวในประเทศไทยนั้น ในกรณีของสถานที่หรือห้องผู้ถูกกล่าวหาพบกับทนายความนั้น ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงาน ในหน่วยงานต่างๆ ของรัฐในบางแห่ง หรือในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ เช่นในสถานีตำรวจประจำอำเภอบางที่, สถานีตำรวจประจำตำบลบางที่, ในเรือนจำบางแห่งในกรุงเทพฯ หรือในเรือนจำบางจังหวัด ยังไม่มีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว ในการให้ทนายความพบผู้ถูกกล่าวหาและในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานส่วนมาก จะไม่คุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว เช่นในสถานีตำรวจบางที่ เจ้าพนักงานของรัฐจะให้ทนายความยื่นพูดคุยกับผู้ต้องหาอยู่หน้าห้องขัง โดยไม่จัดสถานที่ให้ทนายความพบผู้ต้องหาให้มีความเป็นการเฉพาะตัว ด้วยเหตุนี้รูปแบบในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว อาจแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

(1) ในสถานีตำรวจ หรือ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือในสถานที่ที่พนักงานสอบสวนร้องขอให้ขังผู้ต้องหา ในสถานที่ดังกล่าวหากผู้ถูกคุมขังต้องการพบเพื่อปรึกษาทนายความ จะต้องร้องขอต่อนายร้อยตำรวจเวรประจำการ ในสถานีตำรวจ หรือหน่วยราชการที่ตนถูกคุมขังอยู่ โดยที่การอนุญาตให้ผู้ถูกคุมขังพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวมีปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยแก่การควบคุม ดังนั้น สถานีตำรวจหรือหน่วยราชการใดมีห้องควบคุมที่อาจจัดขึ้นเป็นพิเศษโดยแบ่งเป็นส่วนส่วนตัว ต้องจัดให้ผู้ถูกคุมขังพบและปรึกษากับทนายความในที่ซึ่งจัดไว้ในบริเวณห้องควบคุมนั้น ในกรณีที่ สถานีตำรวจหรือหน่วยราชการใดยังไม่มีห้องควบคุมที่อาจจัดขึ้นเป็นพิเศษโดยแบ่งเป็นส่วนส่วนตัว ต้องให้ผู้ถูกคุมขังพบและปรึกษาทนายความที่ห้องควบคุมทำนองการเยี่ยมชมอย่างธรรมดา แต่พยายามเปิดโอกาสให้พบและปรึกษากันเป็นส่วนตัวเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งนี้ ในระหว่างผู้ถูกคุมขังกับทนายความปรึกษากันจะต้องอยู่ในสายตาของผู้ควบคุมตลอดเวลาด้วย ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ที่กำหนดแนวทางปฏิบัติในการให้สิทธิผู้ถูกคุมขังพบและปรึกษาทนายความ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน⁴⁵

⁴⁵ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 6 การควบคุม บทที่ 15 การให้ผู้ถูกคุมขัง พบและปรึกษาทนายความ. โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.

(2) ภายในเรือนจำ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี เมื่อถูกคุมขังภายในเรือนจำนั้น ในเรือนจำบางที่ในกรุงเทพฯ หรือในเรือนจำบางจังหวัด เมื่อทนายความมาขอพบผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดี ทนายความจะพบผู้ต้องขังภายในห้องเยี่ยมญาติเหมือนบุคคลทั่วไป ซึ่งจะมีบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมญาติรวมปะปนอยู่ด้วย อีกทั้งภายในบริเวณห้องเยี่ยมญาติก็จะมีผู้ต้องขังอื่นๆ อยู่รวมปะปนด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ทนายความที่มาพบผู้ต้องขังเพื่อต้องการจะสอบถามข้อเท็จจริงหรือให้คำปรึกษาในเรื่องคดีต้องการจะสงวนข้อความที่พูดกับผู้ต้องขังเป็นความลับ จะต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทราบก่อน ในกรณีนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อยู่ควบคุมออกไปควบคุมอยู่ในระยะที่จะไม่ได้ยินการพูดจา⁴⁶

จะเห็นได้ว่าภายในเรือนจำบางแห่ง จะไม่มีห้องผู้ต้องขังพบทนายความที่เป็นห้องที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะให้ผู้ต้องขังพบทนายความในห้องเยี่ยมญาติเหมือนบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุนี้การพบทนายความของผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว⁴⁷

(3) ภายในที่ทำการของศาลนั้น จากประสบการณ์ของผู้เขียน เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยมาปรากฏตัวในศาลตามกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญานั้น หากผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องการที่จะปรึกษาคดีหรือพูดคุยสนทนากับทนายความ ภายในที่ทำการของศาลบางแห่ง จะไม่มีห้องที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่มีความเป็นส่วนสัดส่วน ไม่มีความเป็นส่วนตัว ในการสนทนากันระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับทนายความ ภายในที่ทำการของศาลบางแห่ง ไม่ได้จัดเตรียมห้องผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความไว้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงไม่ได้รับความคุ้มครองที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในแต่ละศาล

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมามีว่า สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีหลักกฎหมายดังต่อไปนี้

มาตรา 7/1 “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

(1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว”

มาตรา 8 “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(3) ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว”

⁴⁶ ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 1. โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง.

⁴⁷ ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 1. โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง.

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ผลของการไม่จัดสถานที่ให้มีความเป็นการเฉพาะตัว ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้ หากมีการฝ่าฝืน ผลในกฎหมายไทยจะเป็นอย่างไรนั้น ผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปใน บทที่ 4

2.3.3 บทบาทของทนายความในการให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ถูกกล่าวหา

ในการต่อสู้คดีอาญานั้น โดยทั่วไปผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความรู้ทางกฎหมายจึงจำเป็นต้องมีทนายความคอยช่วยเหลือ ทนายความในคดีอาญาจะกระทำเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกความอย่างเดียวไม่ได้ แต่จำต้องกระทำเพื่อตอบสนองความยุติธรรมของส่วนรวมด้วย ทนายความในคดีอาญาต้องไม่เป็นเพียงตัวแทนลูกความแต่ต้องเป็นตัวแทนรัฐด้วย กล่าวคือ ทนายความมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหา และในขณะเดียวกันจะต้องคำนึงถึงประโยชน์หรือข้อเรียกร้องทางสังคมด้วย

ด้วยเหตุนี้ ทนายความจะต้องมีจริยธรรมของนักกฎหมาย ซึ่งจะต้องยึดหลักเกณฑ์ที่ว่า ด้วยเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของนักกฎหมายที่ดี วงการกฎหมายทั่วโลกทุกยุคทุกสมัย ถือกันว่า จริยธรรมของวิชาชีพกฎหมายเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งที่นักกฎหมายจะพึงเรียนรู้และถือปฏิบัติ ในการประกอบวิชาชีพทนายความนั้น ทนายความมีหน้าที่อันสำคัญที่จะต้องให้ความช่วยเหลือลูกความตามกฎหมาย เพื่อผดุงความยุติธรรม หน้าที่นี้เป็นหน้าที่ที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด เพราะความจริงแล้วในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือจริยธรรมของนักกฎหมาย การให้คำปรึกษากับลูกความนั้นจะต้องเป็นไปตามเหตุผล ความถูกต้อง ทนายความไม่ควรรับทำงานให้ลูกความจนกว่าจะได้ทราบข้อความจริงในเรื่องนั้นอย่างเพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่⁴⁸ ดังนั้นสถานที่ที่ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย จะต้องมีความเหมาะสม ซึ่งก็คือ การมีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัวในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ถูกกล่าวหา

การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ก็โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา เพราะผู้ถูกกล่าวหา จะเกิดความไว้วางใจที่จะเล่าข้อเท็จจริงให้กับทนายความได้รับทราบ จำเป็นที่จะต้องมีส่วนที่ที่เป็นส่วนตัว มีความเป็นส่วนตัว ให้กับผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความ สอดรับกันกับ

⁴⁸ สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2545). หลักวิชาชีพนักกฎหมาย: ทนายความ. ใน แสง นุญเฉลิมวิภาส. (บรรณาธิการ). รวมคำบรรยายหลักวิชานักกฎหมาย. หน้า 189-194.

หลักการพื้นฐานว่าด้วยบทบาทของนักกฎหมาย ค.ศ. 1990 (Basic principles on the role of lawyers) ในข้อ 8. และข้อ 22.

การที่ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวนั้น เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ก็เพราะว่าไม่ต้องการให้นักกลอื่นล่วงรู้หรือได้ยินถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหา ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากับลูกความ นักกฎหมาย หรือทนายความต้องเก็บไว้เป็นความลับ และทนายความจะต้องรักษาความลับของลูกความ ซึ่งทนายความอยู่ในฐานะที่รู้ความลับของลูกความ อันเป็นเอกสิทธิและหน้าที่ที่จะไม่เปิดเผยความลับนั้น⁴⁹

ด้วยเหตุนี้ในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ก็เพื่อต้องการที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาเกิดความไว้วางใจทนายความ และเล่าข้อเท็จจริงโดยละเอียดให้แก่ทนายความได้รับทราบ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาอาจจะรับต่อทนายความว่าตนกระทำความผิดจริง ทนายความอาจให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อนำไปสู่เหตุบรรเทาโทษหรือลดโทษได้ และยิ่งไปกว่านั้น กรณีที่มีการยอมรับสารภาพต่อศาลทันทีย่อมจะทำให้การพิจารณาคดียางขึ้น และเสร็จอย่างรวดเร็ว ผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษด้วย

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ทนายความก็ควรให้คำแนะนำแก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยให้การปฏิเสธต่อพนักงานสอบสวน และขอให้การในชั้นศาล รวมถึงการบอกกล่าวและดำเนินการในการขอประกันตัวให้กับผู้ถูกกล่าวหา หรือในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดที่เป็นการกระทำความผิดอันยอมความได้ เช่นนี้ ทนายความควรให้ข้อเสนอแนะอย่างอื่นที่เป็นประโยชน์ เช่น ให้ผู้ถูกกล่าวหาขอความกับผู้เสียหาย

อย่างไรก็ตาม เมื่อทนายความได้รับทราบข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ทนายความก็อาจจะไม่รับว่าความให้ผู้ถูกกล่าวหาก็ได้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาได้รับสารภาพกับทนายความว่าตนฆ่าผู้ตายเองอย่างนี้ ก่อนที่ทนายความจะรับว่าความให้ผู้ถูกกล่าวหา ก็ต้องใคร่ครวญให้ดีว่าจะรับแก้ต่างให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ ถ้ารับเป็นทนายความ ในแง่ของจริยธรรม ทนายความจะแถลงต่อศาลว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับกับตนว่าทำผิดจริงนั้น จะกระทำไม่ได้ ขณะเดียวกันจะช่วยผู้ถูกกล่าวหากล่าวเท็จให้สมจริงก็ไม่ได้คู่กัน ทนายความทำได้เพียงซักค้านพยานโจทก์ว่ารับฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดจริง เพราะว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดจริงหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าการที่ศาลจะลงโทษผู้ถูกกล่าวหานั้นพยานโจทก์รับฟังได้หรือไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิด

⁴⁹ จิตติ ดิงศัททีย. (2533). หลักวิชาชีพนักกฎหมาย. หน้า 86.

โดยสรุปแล้ว หนายความช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาได้ทุกอย่างที่ไม่ผิดกฎหมาย ในขณะเดียวกัน จะต้องไม่มีการละเมิดสิทธิธรรมในแง่ของหนายความ ทั้งนี้ เพื่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อ วิชาชีพหนายความอันเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติอย่างยิ่งและสำคัญมากวิชาชีพหนึ่ง ซึ่งสามารถอำนวย ความยุติธรรมให้แก่สังคมได้เป็นอย่างยิ่ง